

Funus Imaginarium

Funus-samtalerne - nr. I

mellem

Biskop emeritus Jan Lindhardt (JL)

og

Lederen af Das Beckwerk (DB)

Overgaden - institut for samtidskunst - 17. december 2009

DB Velkommen til denne samtale omkring min gravsten med forhenværende biskop Jan Lindhardt. Nu kommer det også til at handle om identitet. Jan Lindhardt er jo ikke bare den krop, der sidder her, men for mig og måske også for jer er han måske først og fremmest forhenværende biskop Jan Lindhardt og dermed en af de højeste repræsentanter for folkekirken. Så det er altså en autoritet, vi har med her. Og så er der jo vores tredje partner, som allerede inden vi kom, sagde det, han, hun eller den havde at sige og nu i en eller anden forstand troner i sin tavshed her. Så lad os sige velkommen. Vi vil tale sammen et stykke tid og på et eller andet tidspunkt kan det være, vi åbner samtalen for menigheden også, men foreløbig er det de to præster og alteret heroppe, der taler.

Jeg har en række spørgsmål her, men faktisk så vil jeg i og for sig starte med at spørge: hvad betyder denne her sten?

JL Ja, det betyder jo, at der ligger en mand her, med det navn, må man gå ud fra, og det er et forsøg fra vores kulturs og fra vores samfunds side at fastholde erindringer om den person her. Det vil sige, at han skal ikke glide helt ud af vores kreds, men gøre sig gældende med denne sten her. Og derfor har vi stadigvæk, der kan være lidt uenighed om det, men det vil jeg sige, det er ret fundamentalt, han har stadigvæk en eksistens iblandt os, for man kan jo se, han ligger her nedenunder, der ved man, der ligger en kiste og i denne kiste, der ligger der en person med det navn. Så det vil sige, at identiteten er ikke så stærk som jeres der sidder her, de er meget mere påtrængende med jeres identitet og fællesskab. Ham her bliver ude på kirkegården og han rører sig

faktisk ikke, han bliver liggende der, men han har alligevel en identitet. Det er derfor, man har en kirkegård, det er derfor, det er vigtigt, at have et xxx sted. Der har været mange eksperimenter, men de er mig bekendt mislykkedes de fleste af dem, et opgør med hele kirkegårdstanken. Altså, egentlig kan man godt sige, det er komisk, som barn bor man i en lejlighed fordi ens forældre er unge og fattige, så får de måske et parcelhus med en parcelhushave og så næste skridt det er, at de kommer på plejehjem, og det er de kede af, fordi haven den forsvinder, men så kommer så næste skridt igen, det er, de kommer på kirkegården og der ligger de så, de har gennemgået så at sige en boligrejse fra børn til afdøde. Og det her det er så sidste skridt, derfor er, det er sådan med identiteten, det er også, jeg havde, da jeg var biskop nogle sager med folk, der gerne ville flyttes, ja ikke dem, der ligger her, men altså deres pårørende. En mand havde været gift to gange og hans koner lå begge to i samme grav i jeg tror, det var i Holte og så var det jo selvfølgelig ubehageligt for ham, at han lå i Roskilde og der fik vi så dispensation, så han kunne ligge imellem sine to koner oppe i Holte. Og det var han sikkert glad for. Det følte af mange som et stort skridt, og et ubehageligt skridt, at flytte en afdød. Nu har han fundet et sted og rokker vi med ham uden at spørge ham ad, ja, så er det ikke godt.

DB Så det her, at flytte den her... nu her der er der i og for sig gjort det modsatte, ikke, gravstedet bliver liggende, men stenen er flyttet herind, stenen og navnet, så det er kun kroppen, den formodede krop, som stadig ligger der. Vi har stenen og vi har navnet og vi har kroppen, og stenen, er det kun for at have et sted at placere navnet, er det simpelthen bare en fysisk nødvendighed eller er den der materielle tyngde også en del af det der med at fastholde identiteten?

JL Ja, det sidste du siger, er til en vis grad rigtigt, i hvert fald. Det er således, at man er ved at få øjnene op for, kender I udtrykket at 'klæder skaber folk'? Og det er også rigtigt, at alt afhængigt af hvilket tøj man har på, så gør man et bestemt

indtryk. Der var engang for mange år siden, ude hos Johannes Møllehave, jeg har læst sammen med ham på universitetet, og så kommer hans søn hjem, og han har en lang sort klædning på og en sort hat, spids hat. Og så sagde han "Far, ved du hvad, jeg har været udsat for noget meget ubehageligt. Folk glør sådan." Og det tror pokker, fordi han så helt åndssvag ud, sådan en dragt helt ned til fødderne og en spids hat. Og det er klart han definerer sig selv gennem sit tøj. Men man definerer også sig selv gennem det hus, man bor i, de møbler man har. Når man kommer i et fremmed hjem så vil man så at sige automatisk registrere en masse ting, som man fører hen på ejeren og det vil man også med kirkegården, der vil man gerne ligge et pænt sted, et hyggeligt sted og gerne ligge sammen med nogen, man har været glad for. Det kan man se, mest tydeligt synes jeg i Frederiksberg Kirkegård, det er jo en fantastisk kirkegård både kulturelt og på anden vis også hvad angår hvem der ligger der er Assistens også meget spændende. Men det er klart, man tager farve af der, hvor man er, dem, man er sammen med.

DB Og stenen her? Er det en sten fordi den er holdbar og fordi den er svær at flytte, eller hvad er det, der gør, at det skal være en sten, som skal forbinde navnet med den døde?

JL Jamen, det er fordi man jo i gamle dage ikke havde noget, der var mere holdbart end sådan en sten, det er tidsdimensionen. Og hvis du får en sten, så lever de meget længere, end hvis du får et træskilt. Man har jo tidligere brugt træ, man har også brugt jern, men det er ikke så stabilt som det her. Så den, der ligger her vil leve, nej, sludder, vil være længe.

DB Nu er den flyttet herind og der er, som der vist også står på skiltet her ovenover, her nedenunder der er en restaurant, ikke? Så dvs. der formodentlig er kroppe, også døde kroppe, af og til, som ligger nedenunder her, og bliver tilberedt eller bliver spist eller et eller andet, ikke. Og inden da havde der også været noget andet, ikke? Det kan være, der ligger en pestkirkegård nedenunder.

Men det, jeg egentlig ville spørge om, det var, er det her stadigvæk en gravsten, når den står her?

JL Nej, det er mindet om en gravsten. Det er henvisningen til en gravsten. Det er klart, det er ikke en gravsten, når den sidder her på et betongulv. Det kan godt være, du siger, der ligger væsner her nedenunder, men det gør den ikke til en gravsten.

DB Så lige nu er et bare en henvisning til en gravsten. Så er der spørgsmålet om navnet, som vi før eller siden, åbenbart meget hurtigt, må komme til. Hvordan kan det være, at det her det er den, person, der ligger nedenunder? At der står et navn her, hvordan kan et navn repræsentere et menneske, og hvis det kan, er det så det menneske, der var eller det menneske der er, eller er det også det mulige, kommende menneske, der repræsenteres med sådan et navn?

JL Det er jo ret praktisk at have et navn, det er ret upraktisk ikke at have et navn og det er faktisk sådan, vi SKAL have et navn, jeres forældre skal navngive jer senest et halvt år efter, I er født, så det påligger.

DB Er det noget, der er indstiftet af kirken, eller det noget staten har indstiftet navnepåbuddet?

JL Jeg tror ikke, kirken har indstiftet det, men kirken er sat til af Christian IV at administrere igennem kirkeministeriet navnene og det er noget, som Christian IV sætter i gang, fordi han vil have navn på alle sine indbyggere.

DB Og kirken har altså ikke nødvendigvis noget behov for at navngive sine, altså man har jo dåben, dåben, indebærer det nødvendigvis et navn?

JL Nej, det gør den i princippet ikke. Det gør den i praksis, men i princippet gør den ikke. Det er jo interessant med dåben, at vi ved dåben siger, at vedkommende er genfødt ved et levende håb og

dvs. at man fødes af sin mor, drukner i dåben, trækkes op af de mørke vande og genfødes til det, man nu er: Guds barn. Så døden altså kommer tidligere ind i vores liv, meget tidligt.

DB Så alle os der er her og døbt, altså dem af os, der er døbt, er i og for sig reinkarnerede?

JL Ja, det er en kort tid I har været døde, men I er genopstået. Symbolikken er lidt svær at fastholde i dag, fordi vi jo ikke dykker helt ned, men kun har lidt vand på hovedet. Men altså symbolikken er sådan set i ritualet klar nok

DB Det her med navnet, kan man, er det, Das Beckwerk har jo den her ambition om at forsøge at befri mennesket som det er nu fra den her identitet, bl.a. ud fra at identifikationen har det jo med at fastholde og dvs. lukke folk fra nogle muligheder, og det sker jo også i det, det er også derfor jeg spurgte til, om et navn repræsenterer den person, der er her, eller det repræsenterer den person, der har været her eller om det også repræsenterer de muligheder? Og ofte så bruges navnet netop til at begrænse, altså til at sige, det er Paul og dermed ved vi, at Paul, han gør jo sådan og sådan og sådan og han gør ikke sådan og sådan, og dvs. at hvis han gør sådan og sådan, det er ikke Paul; det er ikke dig at gøre det. Altså, på den måde bruges navnet jo ofte, identifikationen, til det.

JL Sådan er det i Danmark, fordi vi er et lille land, vi kan jo ikke gå nogen steder hen uden man møder en man kender eller. Jeg underviste engang på Kbh Universitet, men boede i Horsens. Det var dengang, der var færger. Så kunne man tage en beslutning hver gang man kom til Nyborg: skal jeg gå op i kantinen eller cafeteriet? Hvis jeg gjorde det, så kunne det ikke nytte noget, hvis jeg tog en bog med, fordi så ville jeg garanteret (med garanti) træffe en fætter fra Faxe eller en kusine fra Køge eller hvad det skulle være, og så ville man falde i snak. Men i USA kan man. Det er jo en af åbenbaringerne ved at komme til USA, der kan du jo faktisk blive væk. De har ikke noget civil, de har ikke noget

personnummer, og de har et sygesikringsnummer, men det er ikke nær så omfattende som vores personnummer. Og dvs. at du kan simpelthen blive væk. Det kan man ikke i Danmark, så det er, jeg kan godt forstå, du spørger, for det er en mærkelig erfaring, at man ikke kan blive væk

DB Og man altså heller ikke kan blive fri

JL Ja. Du kan gøre det, du tager falsk navn, men du bliver afsløret før eller senere. Og i hvert fald i det øjeblik du kommer ind for DNA og fingeraftryk, så hænger du på den

DB Men det sker vel også i USA nu, ikke, begrænsningen af den frihed?

JL Jo, det gør det, men hvis du ikke begår en forbrydelse, så kan du gøre hvad du vil, sådan set. Så er du et frit menneske

DB Men hvis det er man i USA, hvor man jo indfører, når man skal rejse ind, sådan en DNA-test, i modsætning til et navn, så fortæller DNA-koden jo det, der er i forvejen, altså den fortæller i og for sig både en fastlæggelse, men også en mulighed i kombinationer af alle mulige ting, ikke? Men noget, der tilhører denne her krop. Altså problemet for mig at se med navnet er, at det fastholder også denne her krop i noget, som er mindre end det potentiale, den har i sig. Og der er det jo klart, i USA ville man have meget større chancer, fordi man kan være den, man nu er, indtil man forsvinder et andet sted hen, hvad man ikke kan her

JL I parentes bemærket er det også derfor, siger man, at selvmordsraten er langt højere i Danmark end den er i USA. Det er fordi, i USA kan man stikke af, det kan man ikke her. Altså, hvis man har lagt sig ud med familien eller man har gjort noget andet, som gør én umulig, der hvor man, så er man umulig i hele Danmark. Men man er ikke umulig i hele USA

DB Hvordan stiller kirken sig til det, idealt set, hvis vi ser bort fra Christian IV, hvordan stiller kirken sig til muligheden af at være navnløs?

JL Det stiller den sig ikke sådan væsentligt til. Kirken valgte så at sige, at hvad der end sker, hvor mange navne du måtte skifte til eller ikke have, der vil du altid være kendt af Vorherre selv. Og det er sådan set det, det kommer an på. Kirkeligt set forsvinder du aldrig

DB Og for Vorherre der er jeg altså, for Vorherre er jeg ikke navngivet, der er jeg, den, jeg er, så jeg er også den, jeg kan blive, men i fuldt potentiale, der er ingen begrænsninger?

JL Hele koden er ham kendt, ja

DB Så det ville ikke være umuligt, set fra kirkens side, at tænke sig, at samfundet kunne åbne sig mod den her, en form for menneskelig væren, som ligger hele hinsides den personlige identitet, som vi kender?

JL Det sker jo, altså i det øjeblik, man ikke længere er i, ens tilknytning kun er det her, det er jo trods alt beslægtet til samfundet. Men den er der, det er klart. Men det øjeblik vi ikke måtte have det, så er du KUN Vorherres barn. Det er jo heller ikke så ringe, men det er jo så der, det holder. Men i øvrigt, må jeg stille selv et spørgsmål, hvorfor er du så interesseret i det, fordi de fleste af os, ville jo være glade for at være et kendt ansigt, for at være et kendt ansigt, når du går ud på gaden her, eller når du... Der var en bank, der reklamerede med, at 'Hos os er De et kendt ansigt', og det er jo, hvad betyder det, det betyder jo, man kan låne penge, så skal man ikke spørge i øst og vest, men banken kunne sige med det samme, ja, du får et lån her. Og det er fordelene ved at være et kendt ansigt, og der er jo tusindvis af andre fordele ved at være et kendt ansigt

DB Det er nok fordi, Das Beckwerk er en utopisk virksomhed og derfor forsøger at være hinsides tidsånden, som måske mere end nogensinde drejer sig om at producere identitet, for ethvert menneske drejer det sig om at producere identitet, fordi man næsten sådan helt er på egen hånd, der er ingen veje, der bliver en givet, man skal producere det hele selv, men altså, i den her, man skal hele tiden også kvalificere sig til det, så derfor så, det er ikke fordi, det vil være let i den verden, vi har nu, det er et forsøg på at komme hinsides det, og selvfølgelig få samfundet til at vise en vej, at vise en mulig anden form for menneskelig verden i en mulig anden form for samfund, som ikke var så optaget af den her identitetsproduktion med de begrænsninger

JL Jeg kan godt se, det har nogle fordele, men for de fleste af os, der er vel det der, at blive kastet ud i ensomheden, hvis ingen kendte os

DB Ja, men hvad hvis man blev genkendt, men ikke, hvis man fokuserede meget mindre på identifikationen og mere på at holde det her mulighedsrum åbent for hvem, man er i hvert øjeblik? Men det er måske umuligt for mennesket, sådan som biologisk væsen?

JL Ja, jeg ved ikke, om biologien er så interessant, men historien er interessant, det forudsætter du ikke har noget historie, du melder dig ud af historien og ikke længere accepterer de erfaringer, som historien måtte give?

DB Den personlige, eller simpelthen den store historie?

JL Både den personlige, men også den bredere, altså, hvis du kommer til USA og siger, du er fra Danmark, så vil en oplyst amerikaner sige 'Nåh, jamen det kender jeg godt', dvs. han vil have lidt på dig, men ikke meget - du skal ikke være optimistisk, men noget må han have på dig, og det er jo en rar ting. Jeg mødte en amerikaner derovre, som sagde, 'Nåh, det er da spændende, du er fra Danmark, jeg selv er tre 66.-dele dansker, han kunne altså sige, der var to danskere infiltreret i hans slægt på forskelligt

tidspunkt, men således at tre 66.-dele af ham var dansker. Sådan gør vi ikke, for vi er én stor familie, og den er vi bare medlem af, og så basta. Vores drøm, det kunne godt i nogle tilfælde være din, men i USA er det snarere den, at man finder nogen, man hører sammen med

DB Så USA viser sig igen at være frihedens land, altså, det er en ny verden, også hvad den her tænkning i det hinsides i identiteten ligger

JL Det er derfor, vi er jo egentlig ret ligeglade med andre danskere, fordi vi ved at det er vores familie, og den behøver vi ikke at være flink overfor. Men amerikanerne er simpelthen flinke på en helt, helt anden skala end vi er. Du kan ikke møde en amerikaner som, hvis man står med et bykort i hånden, så kommer der straks fem venlige damer hen, 'Hvor skal du hen?' Godt nok peger de i fem forskellige retninger, men de er utroligt venlige, og det er fordi de kan ikke vente sig noget. Han kan have en kniv på ryggen, eller en gun, derfor: smil hellere nu, inden han tager den frem

DB Fordi muligheden er, man ved ikke hvem, man har ikke identificeret

JL Nej, man ved ikke, hvem det er, man har. Og som sagt, hos os er det bare, at man kan være sikker på, at taler vi længe nok om det, så vil det vise sig, det er en familiær forbindelse

DB Hidtil har jeg identificeret den der Undtagelsestilstand du taler om som noget, der lå i Bagdad, som jeg troede var, men det kan så godt være, det i virkeligheden ligger i USA, hvor man ikke ved noget. Noget af det jeg har oplevet i Irak, det er det her med, at mennesker møder hinanden og ikke ved, hvem den anden er, men heller ikke ved hvem man selv er, fordi det vil blive afgjort i det nu, det er ikke afgjort før, vi er kun potentiale indtil vi mødes, og først der bliver det afgjort, hvem vi er, og det, vi er, er vi kun i det møde her. Og det er lidt det, der er utopien. Og

derfor så forsøger vi at slippe af med Claus Beck-Nielsen, og i 2001 blev CBN erklæret død, og senere, jeg tror, det var i 2003, blev den her gravsten sat på Vestre Kirkegård og ikke desto mindre sker det stadigvæk, at, altså begavede mennesker, respekterer mig tit, altså dannede mennesker, høflige mennesker respekterer mig, og lader være med at kalde mig, mens mere, Skuespillerforeningen, til enhver tid når de ser mig, så siger de 'Hej Claus', og det er jo selvfølgelig det, vi vil hinsides. Alle, det er jo, samtidig med det er et eksperiment, et forsøg på at komme et andet sted hen, så er det et forsøg på at se, er det muligt at leve på en måde, hvor man kan, hvor det kan blive accepteret den her afsked med denne identitet i det mindste, og det lader til at være meget svært, og det er derfor, vi nu planlægger, ud fra en italiensk mikrohistoriker, der hedder Ginsburg, han har sagt, at det er ikke den biologiske død, men først det sociale, det kollektive, samfundsmæssige ritual, som gør døden reel i et givet samfund. Og derfor er tanken, at vi vil gennemføre denne her begravelse, og spørgsmålet nu til dig vil være: Er det muligvis sandt, at det, der gør døden reel, det ikke er det rent biologiske, men først den overenskomst fællesskabet gør i og med hele ritualen?

JL Du er nødt til at operere med flere mængder. Du kan tale om den biologiske død, den indtræffer jo, men den sociale død og dens samfundsmæssige død, der skal et ritual til og det er det, man gør

DB Og det er vel det, der i og for sig mangler i vores tilfælde, for der er det bare, at vi har erklæret Claus Beck-Nielsen død, vi har placeret den her sten, men vi har ikke sammen med fællesskabet lavet den her, afholdt den her begravelse, som alle har været med til

JL Men det agter I så at gøre?

DB Ja. Er det i virkeligheden en meget vigtigere ting?

JL Ja, socialt set er det da, meget vigtigere. Husk på, et ritual har den funktion, at det man siger, det sker. Sproget skaber, hvad

det nævner, det, det nævner, bliver virkeligt. Og det er jo det, sproget kan. Når man siger 'jeg elsker dig', så er det fordi, det er sandt, men det er ikke bare sandt, det bliver også sandt

DB Så vi er godt på vej med den her, for her siger sproget jo, at Claus Beck-Nielsen er død

JL Det er et stort skridt. Det er et tungt skridt

DB Der er mange mennesker der, især første gang de møder mig, nærmer sig mig, ikke med en ærbødighed, men med en vis form for usikkerhed, og helst ikke i mørke. Men altså, det er åbenbart ikke nok, at sproget, der skal åbenbart noget andet end sproget til, altså der skal ritualer, altså begravelsesritualet, det omfatter jo, selvfølgelig er sproget centralt hele vejen igennem begravelseshandlingen, men der er jo et helt teater rundt om, ikke?

JL Ja, det er et beskedent teater, men det er et teater, det er ikke bare...

DB Der er et tidsforløb og noget, man skal gå igennem, der er det ikke nok at sige, at Claus Beck-Nielsen er død, det er nødvendigt, ikke bare at begrave ham og sige Claus Beck-Nielsen og blevet begravet, men simpelthen at sammen gennemgå hele den her dans

JL Når man dør, der kommer en kommunalt ansat person og vasker liget, altså etagevask, og går igen efter et par timer, det er altså den første del af ritualer

DB Så den skal vi også medtage?

JL Ja, det skal I bestemt. Hvis det skal være rigtigt, så skal det være rigtigt

DB Det skal det

JL Og så kan I jo, så skal man have udsyngning. I må da have været til nogle begravelser? Nå, udsyngning består af at man synger nogle salmer og evt. henter en kirkesanger, hvis man ikke er dygtig selv, og så synger man vedkommende ud, som man siger, dvs. at i det øjeblik vedkommende forlader hjemmet, de fleste dør jo i dag på hospitaler eller plejehjem, men der kan man også lave det, det er bare lidt mere kompliceret, men i hjemmet der kommer man den døde i kisten, iklæder ham hvide ligklæder

DB Efter vasken

JL Ja. Og så et hvidt klæde over, skruer låget på. Ofte står man jo ved kisten på noget tid, så folk kan komme og tage afsked, altså uden låget på

DB Det gør man også i Danmark?

JL Ja ja, det gør man rigtig nok, ethvert hospital har stuer i den nedre del som regel, men ellers hvor der er plads, hvor de levende kan tage afsked med den afdøde. Og der synger man så, og så lægger man i kiste, og så kan det ske samme dag eller det kan ske dagen efter, hvor kisten bæres ned

DB Og man synger inden vedkommende bliver lagt i kisten, eller mens den døde ligger i kisten inden låget bliver sat på?

JL Det kan være begge dele, men det er egentlig tænkt, den oprindelige skik er, at man synger til udgangen, altså ud til den vogn, som man fragter liget ud i. Den døde skal jo have noget ordentligt noget at høre på til sidst, og det er jo naturligt man tager hans yndlingssalmer og yndlingssange. Og så ud til bedemanden, som kører i sin rustvogn op til kirken eller til kapellet - 80% af begravelser foregår fra en kirke og så 20% det er de store, kommunale kirkegårde i byerne, København, Århus, Ålborg, jeg tror også, der er en i Esbjerg, resten det er på kirkegården og der har man ret til at blive begravet, uanset om man er medlem af folkekirken eller ej. Og så kører det hele

videre. Men hvis I laver det, så synes jeg, I skal engagere en bedemand til at være med

DB Det er også intentionen

JL Så I får alle detaljerne med

DB Det har vi også, vi har også præster, der vil deltage. Men det ritual omfatter så alt det her, hører, for at det skal blive den her samfundsmæssige realitet, hører dødsannoncen og nekrologen, er det også noget, der hører med, hvor stopper det her ritual? Er det stenen, der lukker det, for det første, i den sidste ende?

JL Det er det som regel, ja. Men altså, det fortsætter jo, fordi man holder det ved lige, holder gravstenen ved lige, ikke sandt, men der er vi altså ovre i almindelig havekunst

DB Så der findes de her lukninger, et er jordpåkastelsen, de sidste ord, jorden på og så gravstenen, men det er i og for sig gravstenen, der lukker til, så kommer der selvfølgelig det der evige ekko, at man passer på det og indtil det hjemfalder

JL Apropos hjemfalder, man tegner en kontrakt 20 år eller 30 år

DB Jeg tror, vi har tegnet én på 20 år

JL Nå, men det er også fint. Urner som regel kun 10 år. Men der skal I være klar over, at det er jeres, det her, de fleste mennesker, enten er de flove over at se den, eller også er de ikke vidende om, at det er deres sten, det er ikke kirkegårdens eller andres, så altså, tag stenen med hjem, stil den i haven, sørg for at onkel Anders han ikke bliver glemt, fordi nu, I ikke gider betale mere end de der 20-30 år. Og det er en dum skik, som, oprindeligt så er det det i det hele taget nogle mærkelige skikke, der har bredt sig, men det her er én af dem. Så gør man så det, normalt ellers, at man skrotter dem, at man laver dem til skærver, som kan bruges til vejanlæg, og det er der så firmaer, der er

specialiseret i. Da mine piger var relativt små, der boede vi ved siden af sådan en stenhugger, som altså var det modsatte af en stenhugger, en stenknuser, og der er mange, der har bronzebogstaver. De er dyre, men hvis man gider holde det, er det jo også flot at have bronzebogstaver, men de falder så af, når man knuser stenen, og jeg har et par hundrede af disse bronzebogstaver, så jeg kan skrive næsten hvad som helst, men det ligger i en pose, jeg har ikke haft energi til at gøre noget ved det, men det er jo en skæg tanke, at man får ens bedstefars sten eller i hvert fald bronzeindskrift. Men hvis I går på en kirkegård kan man jo se, at der er mange forskellige muligheder. Men altså husk at det er jeres sten, hvis I har betalt den, så er det jeres sten; tag den med, stil den som sagt i et hjørne af plænen eller brug den som trappesten eller hvad som helst, hvis I synes, det er hyggeligt, der er en forbindelse bagud. Jeg kan se, I ser lidt skeptiske ud

DB Men er det så stadig, er det stadig en gravsten så? Når den så er flyttet derhen?

JL Nej, det kan man ikke sige

DB Så er den bare et minde? En henvisning?

JL Så er den bare et minde, så er den udfaset. Men altså, alternativet er ikke, at den bliver stående, det er, at den bliver knust. Jeg tror, det er op til en 30 år, man kan betale, men man kan ikke have den uendeligt, altså, det accepterer man ikke i Danmark, man kan ikke blive ved med at betale. Hvis det er en meget smuk grav, en meget dur grav... Jeg havde en sag nede i nærheden af Stege, en smuk lille kirke, og der er en mand, der vil begraves, og han vil have et eget mausoleum i form af en stor betonstøbt grotte med jord og græs ovenpå. Og han havde måttet købe 120 gravsteder for at få plads, det fylder jo helt vildt meget. Og der var, et af problemerne der var, at man ville gerne sikre sig, at den forsvandt hen mod 120 år, eller rettere sagt det skulle den gøre, men der er jo ikke nogen, der kan sige noget om,

hvor meget man skal betale for dækning i 120 år, men det gik menighedsrådet meget op i, de syntes, de havde ikke noget imod at have den liggende, men de ville sikre sig at kunne komme af med den igen. Det var en erindring fra kirkegårdenes verden

DB Når vi nu har tænkt os at lave den her Funus Imaginarium, hvor Claus Beck-Nielsen ifølge den her romerske tradition, når en romersk statsmand blev sendt til, altså rejste til, det kunne være en senator eller kejseren selv, rejste i krig, for eksempel, og man ikke vidste om han muligvis ville dø og om man ville få kroppen tilbage, altså den døde krop, så lavede man inden afrejsen en vokskopi af, en såkaldt kolos, af den her bortdragne, og hvis han så ikke kom tilbage, så lavede man et, og var død og man ikke fik kroppen tilbage, men var nødt til at begrave ham, for at slippe af med ham, for at få ham i jorden eller for at få ham placeret, så han ikke mere spøjte, så lavede man et 7-døgns dødsleje, hvor man lagde, hvor den her kolos lå i 7 døgn og der var en læge, en sygeplejer, som tog sig af den, og hver dag gav lægen oplysninger om, at det gik dårligere og dårligere, og hver dag kunne prominente borgere komme og tage afsked med vedkommende og så efter præcis syv døgn erklærede man kolossen for død og lavede begravelsesritualet. Og det er så det, vi vil gøre her. Og i det tilfælde her er det jo den her krop, som er, i fht. det ritual, er gået tabt eller er adskilt, og der vil så blive den forskel, at...

JL Jeg synes, du skal holde fast ved, at det er den krop

DB Det er det jo, formodentlig, og derfor, det usædvanlige vil være, at den her krop så stadigvæk er levende, men den der dobbeltbegravelse er der så stadigvæk, jeg venter bare lidt med at følge efter

JL Er du selv med i begravelsen?

DB Jeg skal selv deltage, ja. Spørgsmålet er to ting: har kirken som institution noget imod at facilitere en sådan begravelse, for

det første som institution, men så også, egentlig vigtigere, mere ideelt som den kirkelige tro, altså den kristne tro, vil den have, har kirken da problemer med at foretage en sådan begravelse, som jo netop ikke, det er jo ikke for sjov, vel, det er jo et forsøg på at slippe, altså begrave Claus Beck-Nielsen?

JL Ja, det tror jeg ikke, du får nogen begravelsesmyndighed til at acceptere. Du kan acceptere det som et kunstværk her, og som det sikkert også vil kunne blive på nogle kirkegårde. Nævnte du ikke Assistens?

DB Jo

JL Der vil jeg tro, du kan, den er jo også ved at blive mere park, end den har været før, men en almindelig kirkegård, der tror jeg ikke, kirkegårdsføreren vil tage

DB Hvad er så mere almindeligt, altså, hvis vi ser den kristne tro, dvs., vil Gud have noget imod det? Det er jo i og for sig helt i hans ånd, det er for at udvide det, som du selv fortalte, at overfor Gud, Gud ser os altid og han kender os altid, og han behøver ikke noget navn. Ville Gud ikke acceptere, at vi tog afsked med navnet gennem et ritual, som blev gennemført af hans repræsentantskab på jorden, altså kirken?

JL Nej, det tror jeg ikke, fordi du kender ritualet 'Af jord er du kommet, til jord skal du blive, af jord skal du igen opstå', og så Fadervor, det er sådan set, hvad der er i ritualet, så bygges det ud med en mase andre ting også, men det er den faste kerne. Og du er ikke opstået endnu. Altså, det, der sker, er, at selv efter kisten, vrøvl stenen, er fjernet efter de 20 eller 30 år, så ligger du jo der stadigvæk, og du skal ligge rigtigt, der må du sikre dig, at du har hovedet som det skal, sådan så når du rejser dig op, så kigger du mod øst

DB Det er allerede ordnet, gravstedet er på Assistens Kirkegård, men det ligger fint under en birk og vi kunne have fået det inde på den Blå Bog-afdelingen, men vi tænkte, at Claus Beck-Nielsen,

selvom han var i Kraks Blå Bog i en overgang indtil de ikke længere accepterede hans biografis vederhæftigheder, da de fik nyt forlag, så accepterede de ikke længere, at han var forfatter til *På sporet af den tabte tid* og *Manden uden egenskaber* og jeg ved ikke hvad, og at han var medierådgiver for Vogternes Råd i Iran, men det havde de accepteret i en del år, faktisk, men vi har valgt, han skal ligge på Assistens Kirkegård, gravstedet er inde i den folkelige afdeling, og det peger i den rigtige retning, så i og for sig, alle de der ting, vi respekterer det hele, så hvis, altså, simpelthen fordi, den her kolos, selvom den repræsenterer Claus Beck-Nielsen, og udgør den her det her manglende led, altså den her vokskrop bliver, repræsenterer Claus Beck-Nielsen, repræsenterer navnet, i og for sig, så hvad kan Gud have imod, at man begraver - kunne man forestille sig, ville det nødvendiggøre, at gennemføre begravelsesritualet men UDEN at sige 'af jord er du kommet, til jord skal du blive'?

JL Det skal med, ellers får præsten simpelthen sin afsked, hvis han insisterer på ikke at sige det

DB Det skal siges?

JL Ja, det er det eneste, der er fast, det er Fadervor og 'af jord er du kommet', det er det faste, og det SKAL lyde ved en begravelse

DB Og det kan man ikke sige i det her tilfælde, der vil præsten ikke kunne være med? Hvad så i tilfælde, jeg kan huske, som barn lyttede vi ude i provinsen til en kriminalserie, der hedder *Stemmer der dræber*, af én der hed Poul-Henrik Trampe, og så en dag stod der i avisen, at han var forsvundet under en overfart med Oslo-båden, og han nok var død, faldet i vandet, altså sprunget, og nogle få dage efter stod der i avisen, at en, på daværende tidspunkt meget ukendt politiker, en ung Fremskridtskvinde, der hed Pia Kjærsgaard, havde forsikret sig, havde fortalt Ekstra Bladet, at hun havde spist frokost med ham nogle dage senere på

Oslo-båden igen. Men han, den krop var væk, kunne man så heller ikke begrave

JL Jo, det kan man godt, man kan godt begrave in effigie, det svarer lidt til den romerske begravelse. Der er ikke noget billede på, men man har ritualet, og det kan man godt, men først efter nogen tid, det er ikke noget, man lige skrider til

DB Nej, men nu er der også gået nogen tid, der står jo her 2001

JL Det er rigtigt nok. Men altså, spørgsmålet er om, jeg vil ikke tro, du kan, men du kan jo prøve ad

DB Jamen det er klart, at det menneskelige samfund er betydeligt mere problematisk og mindre large og ikke mindst det danske, men er Gud ikke mere large? Ville han ikke tillade, at...

JL Nu har jeg ikke min bibel med, så jeg kan ikke svare på

DB Nej, men du har alligevel talt med ham i mange år, og stået så tæt på ham, som man kan i Danmark

JL Jamen, der er mange ting, som man ikke kan, selvom man, altså, de folk der blev smidt ud kirken for nogle år siden over noget nyreligiøst noget, var det ikke også i Brorson Kirken, de blev meget forargede, fordi, ja, hvordan kan man smide folk ud af Guds rige? Det måtte så den lokale biskop her, Erik Norman Svendsen, svare, at de blev heller ikke smidt ud af Guds rige, det blander vi os ikke i, men de blev smidt ud af kirken, og Vorherre vil tage sig af dem, det må blive hans sag, men det er ikke vores sag, vi kan ikke bestemme over, hvad Vorherre vil, men vi kan godt bestemme over, hvilken konkret præstexxx, vi har her

DB Men har man ikke en formodet, altså kan man ikke, selvom man ikke ved, hvad Herren vil, så har man jo alligevel alle mulige meldinger fra Herren ikke, op igennem den kristne forhistorie, og

er der grund til at formode, at Gud ville have noget imod, at man begravede identiteten?

JL Nej, det er det, jeg prøvede at sige, at det er lidt irrelevant, om han ville have noget imod det eller ej

DB Ikke for en ideel idealistisk virksomhed

JL Ja, men her har vi at gøre med praksis, og praksis er, vi snakkede om ritualet før, det er praksis, den er sværere at ændre end idéerne. I øvrigt er der jo det, at man har i kirken to holdninger til, hvad sker der, når man dør? Enten opstår man direkte, kommer op til Gud og bliver stillet for Skt. Peter og I kender Guds rige fra alle de dårlige vittigheder, der er sagt om det, og det er en opfattelse, som opstår i Middelalderen. Altså, det øjeblik sjælen forlader legemet, så møder du din Herre og skaber. Tidligere, og det er den opfattelse, som er meget tidligere end vores kirke, det er, at du ligger og sover, er faldet i søvn, indtil Kristus kommer igen; det er derfor, du også skal ligge med hovedet, sådan at du kan rejse dig op og vende ansigtet mod ham

DB Okay, så jeg er klar til at gå

JL Ja, og se på, han kommer og være klar til at gå, som du siger. Og det sker jo ikke den dag i morgen eller, måske nok i overmorgen

DB Så der er ingen, der er i himlen endnu?

JL Nej, det er så konsekvensen af det

DB Ja, at alle er i mellem...

JL Nu regner man i tid før Kristus og efter Kristus, hvad der skete før, det kan man jo ikke sådan have styr på. Men i hvert fald de sover de retfærdiges søvn fredeligt og skal ikke forstyrres, og der ligger de så, indtil de bliver kaldt op. Hvis I

vil se et flot billede af, hvordan det foregår, så gå ind på Statens Museum for Kunst, hvor, det er et meget stort billede af Skovgaard, af Kristus, der kalder folk op. Det er et meget stort, stort billede. Og set i det lys, der tror jeg ikke, at, det vil føles helt unaturligt at foregribe... Du er udenfor alting, men du er også ingenting, indtil du bliver kaldt op eller bliver kaldt frem

DB Ingenting?

JL Ja

DB Men det passer i og for sig meget godt, og også meget godt er det jo nærmest i den retning...

JL Ja, men du bliver så til noget igen, når der bliver råbt på dig, ikke?

DB Den tid, den sorg. Det er måske derfor, Gud ikke vil være med til at begrave identitet, fordi når der bliver råbt på mig, så skal der råbes 'noget' - så altså hver enkelt bliver kaldt, og det er ikke nok, som jeg siger, når folk siger, 'hvad skal jeg kalde dig?', 'jamen, jeg er lige her', siger jeg, og så, 'jamen hvad så, hvis du står med ryggen til?', 'jamen du skal bare sige 'du der''. Kan Kristus ikke nævne, nej, altså, hvad skal vi sige, 'I der'?

JL Jamen, man lægger nogen vægt på navnet, der kommer du så i klemme, fordi han råber dit navn

DB Så det er, Kristus, Gud er large, og Gud ser mig uanset om jeg har et navn, men hans søn er trods alt mere lavpraktisk, og har brug, fordi han skal, det er ham, der skal, Faderen ved, at han har sønnen til at sørge for at påkalde sig, eller kalde Guds børn til sig

JL Ja, det tør jeg ikke udtale mig om så præcist, som du gerne vil have

DB Men du ved dog, at han kommer til at kalde på mig? Nu hedder jeg jo ikke engang Claus Beck-Nielsen i det danske folkeregister

JL Så finder han sikkert et øgenavn til dig, som kan bruges

DB Og som så igen identificerer mig

JL I ved jo godt, at vi, vi tror på trosbekendelsens ord, det ord, som I er blevet døbt på, der står jo, at man beder, eller man fremsiger trosbekendelsen, 'vi tror på Gudfader, himlen og jordens skaber og Jesus Kristus, og på Helligånden', og så kommer 'kødets opstandelse' - dvs. at det er ikke sjælen, der opstår, det er jer, i kød og blod, så er der så en hel masse 'hvordan skal det ske?' Dengang man indførte ligbrænding i 1890'erne, der blev folk meget vrede og sagde 'så kommer vi jo ikke i himlen, hvis vi er brændt af inden da', men det fik man jo dysset ned. Det er selvfølgelig noget vrøvl, hvis Vorherre kan genskabe jer som ny, kropsligt, så kan han selvfølgelig også, hvis man har været gennem krematorium. Jeg ved ikke, om det giver dig problemer, nej, det gør det vel ikke, men altså det er ikke kun sjælen, der opstår. Den der skelnen mellem sjæl og legeme, den er ikke, den har vi opgivet blandt, det er katolsk men ikke protestantisk. Nogen har den, men vi har den ikke her i vores kirke

DB Nu presser masserne på herude, og det synes jeg faktisk også tiden er til, jeg tænker nemlig, det er ved at være tid, så, endelig

PUBLIKUM Jeg ville gerne spørge om to ting. Dels om stenen og stenens, stenen giver de efterladte en sanselig oplevelse af det, der er gået for sig, nemlig at vedkommende er væk. Og det synes jeg er væsentligt, at man sanser, man oplever, man forstår igennem sine sanser, og det kræver kropsligheden med som en identitet. Det var det ene. Og det andet, det er anderledes og meget mere specifikt, fordi det der med at have et dødsritual uden et lig,

det er jo i og for sig kun sket én gang før du sådan er gået i gang med det her show, ikke